

4. Институт макроэкономических и региональных исследований (ИМРИ), yuz.uz, 17 января 2024: Налоговые поступления от малого бизнеса за январь–сентябрь 2023.

5. Всемирный банк: Рост потребления и прогноз ВВП (2024–2025).

KAPITAL BOZORIDA TIJORAT BANKLARI ROLINI OSHIRISH

Azimjon Abdiraxmonov

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi*

Kapital bozorida tijorat banklarining faoliyatini tahlil qilish moliyaviy barqarorlik va investitsion qarorlarni qabul qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Tijorat banklari kapital bozorida asosiy moliyaviy vositachilar sifatida ishtirok etib, iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Ularning moliyaviy ko'rsatkichlarini o'rganish bozor ishtirokchilari uchun risklarni kamaytirish va samarali investitsiya strategiyalarini ishlab chiqishda yordam beradi. Shuningdek, ushbu jarayon kredit bozori holatini tahlil qilish va bank tizimidagi muammolarni aniqlashga xizmat qiladi.

Banklarning kapital yetarliligi va aktivlar sifati baholanmasa, kapital bozorida noaniqlik va ishonchsizlik kuchayishi mumkin. Kapital bozorida tijorat banklari faoliyatini tahlil qilish investitsion jozibadorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Potensial investorlar banklarning moliyaviy holatini tahlil qilish orqali risklarni kamaytirib, oqilona qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Barqaror va ishonchli banklar mavjudligi kapital bozoriga investorlar ishonchini oshirib, yangi investitsiyalarni jalb qilishga xizmat qiladi. Tijorat banklari faoliyatining tahlili orqali bozor ishtirokchilari moliyaviy risklarni oldindan baholab investitsiya strategiyalarini to'g'ri shakllantirishlari mumkin. Kapital yetarliligi va aktivlar sifatining doimiy monitoringi bank tizimining ishonchliligini ta'minlab, investorlarning uzoq muddatli sarmoya kiritishiga zamin yaratadi. Shuningdek, shaffof moliyaviy tahlil orqali kapital bozorining tartibga solinishi va regulyatorlar nazorati kuchayadi.

Aloqabank ATB tomonidan turli yillarda bir necha marta aksiyalar chiqarilgan (1-jadval). Eng yirik emissiya 2024-yil 11-dekabrda amalga oshirilgan bo'lib, uning umumiy hajmi 500 milliard so'mni tashkil etgan. Ushbu emissiyada 500 million dona oddiy aksiya joylashtirilgan.

1-jadvalga ko'ra 2024-yil 26-sentabrda amalga oshirilgan emissiyada aksiyalar umumiy hajmi 826,9 milliard so'mni tashkil qilgan bo'lib, 1,5 million dona imtiyozli aksiyalar chiqarilgan. 2024-yil 27-iyunda esa 1,19 trillion so'mlik aksiyalar joylashtirilgan. 2024-yil 14-fevraldagi emissiya esa 240,2 milliard so'mni tashkil etgan bo'lib, aksiyalar nominal qiymati 121 so'm bo'lgan. 2022-yil 11-avgustda 400 milliard so'mlik aksiyalar chiqarilib, 3,3 million dona oddiy aksiya joylashtirilgan. 2018-yil 25-aprelda esa bank 99,9 milliard so'mlik aksiyalar emissiyasini amalga oshirgan.

1-jadval

“Aloqabank” ATBda aksiyalar emissiyalari tahlili¹³⁷

№	Identifikatsion raqami	Chiqariluv hajmi, (mln. so'm)	Nominal qiymati, (so'm)	Joylashtirilgan aksiyalarning umumiy soni, (ming dona)	Shundan oddiy aksiya (ming dona)	Shundan imtiyozli aksiya (ming dona)	Joylashtirilgan sana
1	RU130P0021R2	500 000	1	500 000 000	500 000 000	-	11.12.2024
2	RU129P0021R4 RU129P0021R2	826 979,2	1	826 979 200	825 467 200	1 512 000	26.09.2024
3	RU129P0021R6 RU129P0021R4	1 191 243,8	1	1 191 243 847	1 189 065 847	2 178 000	27.06.2024
4	02/18-2-2/R-12	240 189	121	1 985 033	1 985 033	-	14.02.2024
5	RU127P0021R8	400 026	121	3 306 000	3 306 000	-	11.08.2022
6	RU124P0021R5	99 999,9	121	826 446	826 446	-	25.04.2018

Aloqabank ATB aksiyalarining joylashtirilishi davomiy tarzda amalga oshirilgan va ularning aksariyati oddiy aksiyalar shaklida bo'lgan. Bank tomonidan chiqarilgan imtiyozli aksiyalar soni kamroq bo'lib, ular faqat ayrim emissiyalarda kuzatilgan.

“O'zsanoatqurilishbank” ATB tomonidan turli yillarda aksiyalar chiqarilgan va ular turli nominal qiymatlarda joylashtirilgan. Eng yirik emissiya 2019-yil 30-oktabrda amalga oshirilgan bo'lib, uning umumiy hajmi 2,45 trillion so'mni tashkil qilgan. Ushbu emissiyada 129,75 million dona oddiy aksiya joylashtirilgan. 2018-yil 25-dekabrda 417 milliard so'mlik emissiya amalga oshirilgan bo'lib, unda 21,96 million dona oddiy aksiya chiqarilgan. (2-jadval).

2-jadval

“O'zsanoatqurilishbank” ATBda aksiyalar emissiyalari tahlili¹³⁸

№	Identifikatsion raqami	Chiqariluv hajmi, (mln.so'm)	Nominal qiymati, (so'm)	Joylashtirilgan aksiyalarning umumiy soni, (ming dona)	Shundan oddiy aksiya (ming dona)	Shundan imtiyozli aksiya (ming dona)	Joylashtirilgan sana
1	RU128P0007R4	2 456 358	19	129 755 678	129 755 678	-	30.10.2019
2	RU127P0007R6	417 313	19	21 963 818	21 963 818	-	25.12.2018
3	RU126P0007R8	300 000	19	15 789 474	15 789 474	-	30.10.2018
4	RU125P0007R0	96 723	19	5 090 685	5 090 685	-	22.12.2017
5	RU124P0007R3	629 747	19	33 144 579	33 144 579	-	05.09.2017
6	RU123P0007R5	27 447	19	1 444 556	1 430 556	14 000	02.08.2017
7	RU122P0007R7	697 927	19	36 732 994	36 376 994	356 000	18.07.2017

¹³⁷ <https://aloqabank.uz/uz/shareholders/bank-shares/issuance/>

¹³⁸ <https://sqb.uz/uz/for-investors/shares-and-dividends-uz/>

O'zsanoatqurilishbank ATB tomonidan chiqarilgan yevroobligatsiyalar emissiyasi bankning xalqaro moliya bozoriga chiqish strategiyasining muhim qismi hisoblanadi (3-jadval).

3-jadval

O'zsanoatqurilishbank ATBning yevroobligatsiyalari emissiyasi bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar¹³⁹

No	Xalqaro identifikatsiya raqami (ISIN)	Nashr hajmi, (mln. AQSH doll.)	Nominal qiymati (ming AQSH doll.)	Chiqarilgan obligatsiyalarning umumiy soni	Joylashtirilgan sana	To'lov sanasi
1	XS2083131859	300	200	1,500	02.12.2019	02.12.2024
2	Regulation S Notes: ISIN: XS2849506402 Rule 144A Notes: ISIN: US917935AA60	400	200	2,000	24.07.2024	24.07.2029
3	Regulation S Notes: ISIN: XS2855478496 Rule 144A Notes: ISIN: US917935AB44	179	199	900	24.07.2024	24.07.2029

O'zsanoatqurilishbank ATB yevroobligatsiyalar emissiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirdi. Ushbu obligatsiyalar xalqaro investorlarga taqdim etilgan. Ularning xalqaro identifikatsiya raqami (ISIN) mavjud bo'lib, har biri maxsus kodga ega. Emissiya hajmi turlicha bo'lib, jami 879 million AQSH dollarini tashkil etadi. Birinchi emissiya 2019-yilda 300 million AQSH dollari miqdorida chiqarilgan. Ushbu obligatsiyalar 2024-yil 2-dekabrda to'lanadi. Keyingi emissiyalar 2024-yil 24-iyulda chiqarilgan. Ularning hajmi 400 va 179 million AQSH dollariga teng. Har bir obligatsiyaning nominal qiymati 199 yoki 200 ming AQSH dollarini tashkil qiladi. Umumiy chiqarilgan obligatsiyalar soni 4,400 donadan iborat. Yangi emissiyalar Regulation S va Rule 144A doirasida joylashtirilgan. Ularning identifikatsiya raqamlari turlicha bo'lib, investorlar uchun farqlanadi. Ikkinchi emissiyada Regulation S Notes va Rule 144A Notes alohida belgilangan.

O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion jozibadorligi hozirgi kunda muhim iqtisodiy-moliyaviy masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakat bank tizimida islohotlar olib borilmoqda, biroq hanzugacha milliy amaliyotda tijorat banklari faoliyati va ularning investitsion jozibadorligini oshirish bilan bog'liq qator muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, bank sektorida xalqaro moliya institutlari ishtiroki hali ham past darajada saqlanib qolmoqda. Shuningdek, bir qator yirik banklarda aksiyadorlar tarkibida jismoniy shaxslar deyarli ishtirok etmaydi. Bank sektoridagi aksiyadorlar tarkibida jismoniy shaxslar ishtirokining pastligi aksiyadorlik huquqlarining yetarlicha ta'minlanmasligiga va fond bozorining sust rivojlanishiga sabab bo'lmoqda.

¹³⁹ <https://sqb.uz/uz/for-investors/debt-instruments-uz/>